

Κανείς όμως δεν επρόσεχε.
— "Ας πετάξουμε παρακάτω, είπε ο σπουργίτης.
'Εδώ δεν έχουν καρπό να μᾶς ἀκούσουν.

Καὶ πέταξαν στὰ κλαδιά τοῦ κήπου.

— «Μπλαμπλαούα, σύρλ-σύρλ, πύλι-πυλί», φώναξαν δυνατὰ μαζί καὶ τὰ τρία.

'Αμέσως τότε ὅλα τὰ πουλιά τοῦ κήπου μαζεύτηκαν με σιοργή τριγύρω τους.

— Τί τρέχει, τί τρέχει ; ρώτησαν γλυκὰ χίλιες φωνίτσες.

Τὸ περιστέρι ἄνοιξε τὴ μυτίτσα του καὶ εἶπεν ἀπλά, χωρὶς αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ φουσκώσει πὰ τὰ πούπουλά του.

— 'Ερχόμαστε ἀπὸ τὴν πόλη. Πρέπει νὰ διαμαρτυρηθοῦμε γιὰ τὴν εἰρήνη !

— Γιὰ τὴν εἰρήνη, γιὰ τὴν εἰρήνη, τραγούδησαν ὅλα μαζί τὰ πουλάκια.

Τὸ περιστέρι περιμένε ὡς ποῦ νὰ πᾶσουν καὶ ὕστερα εἶπε πάλι :

— Τὸ κλαδί τῆς ἐλιάς ἐγὼ δὲν τὸ πῆγα. Πρέπει νὰ διαμαρτυρηθοῦμε !

— Πρέπει, πρέπει, φώναξαν σύμφωνα ὅλα τὰ πουλιά.

Καὶ καθὼς ἡ μέρα προχωροῦσε στὸ δεῖλι, ἕνα ἀπαιλό τραγοῦδι ἄρχισεν ἀπὸ ὄλες τὶς γωνιὲς τοῦ κήπου, πὸν δυνάμωνε καὶ δυνάμωνε ὡς ποῦ πέρασε τὰ σύγγεφα καὶ ἔφτασε στὸ γαλάζιο οὐρανὸ σὰν παράπονο καὶ διαμαρτυρία.

X. STRICH

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ...

*Τὰ θουρωμένα μάτια σου βαθεῖα
τὸν πόθο ἀντιφεγγίζουν τῆς ψυχῆς σου,
καὶ στὴ θερμὴ μου ὡς σ' ἔσφιγγα ἀγκαλιά,
ἐνοιωθὰ τὴ λαχτάρα τῆς πνοῆς σου.*

*Στὴ νύχτα μονότονη βροχὴ
κροτάλιζε πάνω στὸ πεζοδρόμι...
Δὲ φάνταζε κινούμενη ψυχὴ
τὰ σπύτια ὅλα κλειστὰ καὶ ἔρημοι οἱ δρόμοι.*

*Οὔτε ἀνηγοῦσε ἀπόμακρη φωνή,
καὶ ἡ θάλασσα κοιμῶταν κουρασμένη,
μόνη ἢ ἀργιὰ βροχοῦλα ἢ οἰγανή
στὸ τζάμι μας σιγῶτιζε οδυρμένη.*

*... Στὴν κερμασοῦλα ἡ λάμπα θριαμβικὰ
λαχταριστὸ ἕνα φῶς γύρω σκορποῦσε,
καὶ ὅλα φαντάζαν μέσα μαγικά,
σὰν κάτι τι τρελλὸ καὶ τὰ μεθοῦσε.*

*Κι' ἐγὼ μὲ σένο, ὃ κόρη ἀφροσπαστή,
σιραγγίζαμε τῆς γλύκας τὸ ποτήρι,
ποῦ ἡ νιότη μᾶς ἐπρόσφερε γυρτὴ,
οἷτῆς ἡδονῆς τὸ λάγνο θουισοτήρι.*

*Κι' ὄντας στὴν ἀργοξύννητην αὐγὴν
ἦπνος βαθὺς μᾶς πῆρε, ὃ Ἀθροκόμη,
ἀκόμη ὄξω κροτάλιζε ἡ βροχὴ
καὶ θάμπιζαν οἱ λαζπωμένοι δρόμοι....*

ΑΓΗΣ ΛΕΒΕΝΤΗΣ

Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ

'Απόσπασμα ἀπὸ ἕνα γράμμα ποῦ-
στελε ὁ συγγραφέας του Ν. Γκόγκολ
στὸ μεγάλο Ρούσσο ποιητὴ Αχ. Πού-
σαιν, ὅταν πρωτοπαίχτηκε ὁ «'Επιθεω-
ρητὴς» του στὴν Πετρούπολη. Τὸ πολύ-
τιμο αὐτὸ γράμμα μᾶς τὸ μεταφράσε
ἀπὸ τὰ Ρούσσικα ἡ Διδά 'Αθηνά Ι. Σα-
ραντιδὴ, ποῦζει μεταφράσει τὴν «'Αν-
θὴ» τοῦ 'Αντρέγιεφ, ποῦ παίχτηκε
πέρσι στὸ «Θέατρο Κυβέλης», καθὼς
καὶ ἄλλα διαλεγτὰ ἔργα τῆς νεώτερης
Ρούσσικης φιλολογίας.

Παίχτηκε ὁ «'Επιθεωρητὴς» μὰ ἡ ψυχὴ μου εἶναι
τόσο παραξένα συχισμένη... Τὸ περιμένα. Τῶξερα
ἀπὸ πρῶτα πὼς θὰ πῆγαινε ἡ δουλειά, καὶ ὅμως παρ'
ὅλα αὐτὰ μὲ κυριεψε ἕνα αἰσθημα βαρὺ καὶ θλιβερό.
Τὸ ἴδιο τὸ δημούρηγμί μου μοῦ προξένησε ὄνηια,
μεῦ φάνηκε παράλογο, σὰν νὰ μὴν εἶτανε δικό μου.
'Ο κυριώτερος ρόλος χάθηκε ἔτσι καὶ τῶξερα. 'Ο
Ντιούρ (Ρούσσοσ ἠθοποιὸς) δὲν κατάλαβε οὔτε στιγ-
μὴ τί εἶναι ὁ Χλεστακόφ. 'Ο Χλεστακόφ γίνηκε κατὶ
παρόμοιο μὲ τὰ γελοῖα πρόσωπα τοῦ Μποντεβίλ, ποῦ
μᾶς κουβαλήθηκαν τώρα τελευταῖα ἀπ' τὰ παριζιά-
νικα θεάτρα. Γίνηκε ἕνας κοινὸς ἀπατεώνας—ἄχρω-
μο πρόσωπο, ποῦ στὴ διάρκεια δυὸ αἰώνων μᾶς πα-
ρουσιάζεται πάντα μὲ τὸ ἴδιο κοστούμι. Μὰ εἶναι
δυνατὸ νὰ μὴν φαίνεται ἀπ' τὸ ρόλο αὐτόνε τί πραγ-
ματικὰ εἶναι ὁ Χλεστακόφ ; 'Ἡ μήπως μὲ κυριεψε
μὰ παράκαιρη τυφλὴ περηφάνεια καὶ οἱ δυνάμεις
μου ν' ἀποδώσω ἕνα τέτοιο χαρακτήρα ἦσαν τόσο μι-
κρές, ὥστε οὔτε ἴχνος ὑπαινιγμοῦ ἔμεινε μέσα ἐκεῖ
γιὰ τὸν ἠθοποιὸ ; 'Ὡς τόσο, ἐμένα μοῦ φαινότανε τό-
σο ἀπλὸς αὐτὸς ὁ χαρακτήρας ! 'Ο Χλεστακόφ δὲ
λέει καθόλου ψέματα, δὲν εἶναι ψεύτης ἐξ ἐπαγγέλ-
ματος, παρὰ ξεχνᾷ καὶ ὁ ἴδιος πὼς λέει ψέματα καὶ
σχεδὸν ἀρχίζει νὰ πιστεῦη σ' αὐτὰ ποῦ λέει. Σαφνιά-
στικε πιά, εἶναι στὸ κέφι, βλέπει πὼς ὅλα πᾶνε καλὰ,
τὸν ἀκοῖνε σὰ μιλάει καὶ γι' αὐτὸ ἡ κουθέντα του γί-
νεται εὐκολη, ἀβίαστη, μιλᾷ ἀνοιχτόκαρδα, μιλᾷ μ'
ἀπόλυτη εἰλικρίνεια καὶ λέγοντας ψέματα δείχνει ἀ-
κριβῶς τί εἶναι στὴν πραγματικότητα.

Γενικὰ οἱ ἠθοποιοὶ μας δὲν ξέρουν καθόλου νὰ λέ-
νε ψέματα. Φαντάζονται ὅτι τὸ νὰ λένε ψέματα ση-
μαίνει μοναχὰ νὰ φλυαροῦνε. Νὰ λέη κανεὶς ψέματα
εἶναι νὰ μιλᾷ μ' ἕνα τόνο ποῦ νὰ πλησιάζη τόσο πολὺ
στὴν ἀλήθεια, τόσο φυσικὸ, μὲ τόση ἀδωότητα, σὰν
νὰ λέη τὴν πῶδ μεγάλη ἀλήθεια. 'Εδῶ ἀκριβῶς βρῖσκε-
ται ὅλο τὸ καμικὸ τῆς ψευτιάς. Εἶμαι σχεδὸν βέβαιος
πὼς ὁ Χλεστακόφ θὰ κέρδιζε περισσότερο ἀν ἔδινα
αὐτὸν τὸν ρόλο σ' ἕνα ἀπὸ τοὺς πῶδ κοινούς ἠθοποι-
οὺς καὶ νὰ τοῦλεγα μοναχὰ πὼς ὁ Χλεστακόφ εἶναι
ἕνας ἐπιτήδειος ἄνθρωπος, comme il faut, μ' ὄλη
τὴ σημασία τῆς λέξης, ἔξυπνος ὡς καὶ ἀγαθὸς ἀκό-
μα, καὶ πὼς τοῦ μένει μοναχὰ νὰ τὸν παρουσιάσῃ ὁ-
πως ἀκριβῶς εἶναι. 'Ο Χλεστακόφ δὲ λέει ψέματα μὲ
πάθος, μ' αἰσθημα τὰ μάτια του ἐκφράζονε τὴν ἡ-
δονὴ ποῦ δοκιμάζει ἀπ' αὐτὸ. Εἶναι ἴσως ἡ καλύτερη,

ή ποιητικότερη στιγμή της ζωής, σχεδόν ένα είδος εμπνευσης.

Τουλάχιστο ν' αποδιδότανε κάτι τι απ' όλα αυτά! Τίποτε από το χαρακτήρα, ούτε από το πρόσωπο, ούτε από το εξωτερικό, ούτε από τη φυσιογνωμία—τίποτε δὲ δόθηκε στο δυστυχισμένο αυτόν Χλεστακώφ. Είναι πῶς εὔκολο βέβαια νὰ γελοιοποιήσῃ κανεὶς τοὺς γέροντες ὑπαλλήλους μὲ τίς παλιές στολές καὶ τοὺς τριμμένους γιακάδες, ἀλλὰ ν' ἀντιληφθῇ ἐκεῖνες τίς λεπτομέρειες πού εἶναι ἀρκετὰ λεπτές καὶ δὲν ξεπροβάλλουν χυδαία στὸν κοινωνικό μας κύκλο—εἶναι ἔργο καλοῦ τεχνίτη. Στὸ χαρακτήρα τοῦ Χλεστακώφ τίποτε δὲν πρέπει νὰ ξανοίγεται ἀπότομα. Ἀνήκει σὲ κείνο τὸν κύκλο, πού φαινομενικά δὲν ξεχωρίζει καθόλου ἀπὸ τοὺς ἄλλους νέους. Μερικὲς φορές τὸ φέροσμά του εἶναι πολὺ καλὸ, μιλᾷ κάποτε μετρημένα καὶ μοναχὰ σὲ μερικὲς περιπτώσεις ὅπου ἀπαιτεῖται ἐτοιμότητα πνεύματος ἢ χαρακτήρος, φανερώναται ἡ ταπεινὴ καὶ τιποτένια φύση του. Τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ῥόλου ἐνὸς ἀστυνόμου εἶναι χοντροκαμωμένα καὶ εὐνόητα. Τὸν χαρακτηρίζει ἀρκετὰ καλὰ τὸ ἀμετάβλητο καὶ σκληρὸ ἐξωτερικὸ του πού ἐν μέρει ἐπιβεβαιώνει τὸ χαρακτήρα του. Τὰ χαρακτηριστικά ὅμως τοῦ ῥόλου τοῦ Χλεστακώφ εἶναι πολὺ εὐκολομετάβλητα, πολὺ πῶς λεπτὰ καὶ γι' αὐτὸ εἶναι πῶς δύσκολο νὰ τ' ἀντιληφθῇ ὁ ἠθοποιός. Τί εἶναι στὴν πραγματικότητα ὁ Χλεστακώφ; Ἕνας νέος, ὑπάλληλος καὶ «ἐλαφρός», ὅπως τοὺς λένε, ἀλλὰ ἔχει καὶ πολλὰ προτερήματα, πού ἀνήκουν σὲ ἀνθρώπους πού ὁ κόσμος τοὺς ὀνομάζει «κούφους». Ἄν ξεσκέπαζε αὐτὰ τὰ ἰδιώματα τῶν ἀνθρώπων, πού δὲν ἔχουνε καὶ κάποια προτερήματα, θὰ εἶτανε ἐγκλημα τοῦ συγγραφέα, γιὰ αὐτὸ θὰ γινότανε ἀφορισμὸς νὰ προσκαλέσῃ τὴ γενικὴ ἰλαοσύνη. Καλύτερα ἂς ψάξῃ ὁ καθένας νὰ βρῇ ἕνα μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του, μέσα σ' αὐτὸ τὸ ῥόλο καὶ ταυτόχρονα ἂς κοιτάξῃ ἄλλοι του χωρὶς φόβο καὶ δειλία, γιὰ νὰ μὴν τὸν δείξῃ κανεὶς μὲ τὸ δάκτυλο καὶ τὸν πονάξῃ μὲ τὸ ὄνομα. Μὲ λίγα λόγια αὐτὸ τὸ πρόσωπο πρέπει νάβῃ ὁ τύπος πολλῶν ἰδιωμάτων πού βρίσκονται συσσωρευμένα σὲ διάφορους οὐσίαιους χαρακτήρες, ἀλλὰ πού τυχερὰ μαζεύτηκαν ἐδῶ σ' ἕνα πρόσωπο, ὅπως συμβαίνει πολὺ συχνὰ καὶ στὴν πραγματικότητα. Ὁ καθένας, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή ἢ καὶ γιὰ κάμποσες στιγμές, γίνηκε ἢ γίνεται Χλεστακώφ, ὡς τόσο ὅμως δὲ θέλει νὰ τὸ παραδεχθῇ αὐτό. Ἀρέσκεται καὶ νὰ γελᾷ μ' ἕνα τέτοιο γεγονός, μοναχὰ βέβαια ὅταν πρόκειται γι' ἄλλον κ' ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του. Κ' ἕνας κομψοφρόνως ἀξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς γίνεται κάποτε Χλεστακώφ, κ' ἕνας κυβερνητικὸς ἀνώτερος ὑπάλληλος γίνεται κάποτε Χλεστακώφ, κ' ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ συγγραφεῖς γινόμαστε κάποτε σὺν τὸν Χλεστακώφ. Μὲ λίγα λόγια εἶναι σπάνιο νὰ βρίσκειται κανεὶς πού νὰ μὴν γίνηκε ἔστω μιὰ φορά στὴ ζωὴ του τέτοιος—μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ἔξεραι ὕστερα καὶ ξεφεύγει μὲ τρόπο, σὰ νὰ μὴν ἦταν ὁ ἴδιος.

Κι' ἔτσι, εἶναι δυνατό, στὸ πρόσωπο τοῦ ἡρώα μου νὰ μὴν ξεχωρίζουν τίποτε απ' όλα αὐτὰ; Εἶναι δυνατό μοναχὰ ἕνα ἄχρομο πρόσωπο, κ' ἐγὼ στὴν ὀρμὴ μιᾶς κρηφάνειας τῆς στιγμῆς, ἰσκέφτηκα πῶς κάποτε ἕνας ἠθοποιός μ' ἔνοι μεγάλο ταλέντο θὰ μ' εὐχαριστοῦσε γιὰ τὴ συνολικὴ αὐτὴ συγκέντρωση σ' ἕνα πρόσωπο τῶσαν ἑτερογενῶν κινήσεων, πού θὰ

τοῦδιναν τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξῃ ἄξια ὅλες τίς διαφορετικὲς ὀψεις τοῦ ταλέντου του. Καὶ νὰ ὁ Χλεστακώφ βγῆκε ἕνας παιδιάστικος, τιποτένιος ῥόλος! Αὐτὸ εἶναι λυπηρὸ κ' ἐκνευριστικὸ συνάμα!

Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς παράστασης τοῦ ἔργου καθάμευνα πλήττοντας. Γιὰ τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ κοινοῦ δὲν πολυσκοτιζόμουν. ἕνα μοναχὰ δικαστή, απ' ὅλους τοὺς ἄλλους πού βρίσκονταν στὸ θέατρο, φοβόμουν, κ' ὁ δικαστὴς αὐτὸς εἶμουν ἐγὼ ὁ ἴδιος. Μέσα μου ἄκουα μιὰ φωνὴ νὰ μὲ μαλώνῃ καὶ νὰ γκριδιάξῃ ἐναντίον τοῦ ἴδιου μου τοῦ ἔργου, πού ἔσθυνε ὅλες τίς ἄλλες. Ὡς τόσο τὸ κοινὸν εἶτανε γενικὰ εὐχαριστημένο. Οἱ μισοὶ δέχτηκαν τὸ ἔργο μὲ συμπάθεια, οἱ ἄλλοι μισοί, ὅπως συχνὰ συμβαίνει, τὸ βρίζανε—γιὰ λόγους ἄλλως τε πού δὲν εἶχαν καμμιά σχέση μὲ τὴν τέχνη. Μὲ τί τρόπο τῆ βρίζανε, θὰ μιλήσουμε γι' αὐτὸ μόλις πού θ' ἀνταμοδοῦμε. Σ' αὐτὸ θὰ βρῆτε πολλὰ ἀστεῖα καὶ διδαχτικὰ πράγματα. Ἐκράτησα καὶ μερικὲς σχετικὲς σημειώσεις—ἀλλὰ ἂς τ' ἀφίσουμε αὐτὰ κατὰ μέρος.

Προσθήκη στὴν ὄρα τῆς παράστασης, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς τετάρτης πράξης εἶναι κάπως μονότονη καὶ κοίτη. Θαρροῦσε κανένας πῶς ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἔργου, πού ὡς τὴν ὄρα ἐκείνη κυλοῦσε μ' εὐκολία, κόπηκε ἐκεῖ ἢ σερνότανε μὲ τεμπελιά. Ὁμολογῶ πῶς κατὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἔργου ἕνας πολὺ ἔξυπνος καὶ πεπεισμένος ἠθοποιὸς μοῦκοιτε μιὰ παρατήρηση, πῶς δὲν εἶναι καὶ τόσο ἐπιτυχημένο, πού ὁ Χλεστακώφ ἀρχινεὶ πῶτος νὰ ζητᾷ δανεικά, καὶ πῶς θάταν κηλύπεο ἂν οἱ ἄλλοι τοῦ τὸ πρότειναν μοναχοὺς τους. Σεβάστηκα τὴν παρατήρηση, πού ἦταν ἀρκετὰ λεπτὴ κ' εἶχε καὶ κάποια ἀλήθεια, δὲν ἔβλεπα ὅμως καὶ τὸ λόγο, γιὰ τὸν Χλεστακώφ, ἀφοῦ ἦταν ὁ Χλεστακώφ, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ νὰ ζητήσῃ πρῶτος λεφτά. Ὡς τόσο ἡ παρατήρηση γίνηκε. «Ὡστε, εἶπα μὲς μου, «δὲν προσωματοποιῶσα καλὰ αὐτὴ τὴ σκηνή». Καὶ σὰν τότε πῶς ἡ ἀρχὴ τῆς τετάρτης πράξης εἶναι ἄτονη καὶ αέσκει μιὰ σικὰ κάποιαν κούραση. Γυρίζοντας στὸ σπῆτι οἰχτήκα ἀμέσως στὴ διόρθωσή της. Τώρα θαρροῦ πῶς βγῆκε κάπως δυνατώτερη, τοῦλάχιστο εἶναι πῶς σικὴ καὶ πῶς πολὺ συμφωνεῖ στὸ ἔργο. Ὡς τόσο δὲν ἔγω τὴ δύναμη νὰ φροντίσω νὰ συμπεριληφθῇ αὐτὸ τὸ κομμάκι στὸ ἔργο. Εἶμαι κουρασμένος καὶ σὰ σκεφθῶ πῶς μ' αὐτὸ πρέπει νὰ τρέχω νὰ παρακαλῶ, νὰ ταπεινώνομαι, δὲν μού κάνει κηροδιά—ἂς μείνῃ καλύτερα γιὰ τὴ δεύτερη ἐκδοσὴ ἢ σὰν ἀνανεοθῇ ὁ «Ἐπιθεωρητής».

Μιὰ ἀκόμη λέξη γιὰ τὴν τελευταία στιγμή. Δὲν πέτυχε κηροδίου. Πέφτει ἡ αἰλαία σὲ μιὰ συγκεκριμένη στιγμή καὶ τὸ ἔργο αἰνεται σὰν ἀτέλειστο. Ὡς τόσο δὲ φταίω ἐγὼ. Δὲ θέλουν νὰ μ' ἀκούσουν. Ἐγὼ καὶ πῶς ἀκόμα λέγω πῶς ἡ τελευταία σκηνὴ δὲ ἔχει πῶς ἀκόμα λέγω πῶς ἡ τελευταία σκηνὴ δὲ ἔχει ἐπιτυχία ὅσο δὲν καταλάβαινε πῶς εἶναι ἀπλοῦστατα μιὰ ἄσωνη εικόνα, πῶς ἔβλεπα αὐτὰ πρέπει νὰ παρουσιάζουν μιὰ πέτονη διάδα, πῶς ἐδῶ τελειώνει πῶς τὸ δράμα κ' ἀρχίζει ἡ ἀφωνή μιμητικὴ, πῶς ἐπὶ δύο τρεῖς λεπτά δὲν πρέπει νὰ πέσῃ ἡ αἰλαία, πῶς γιὰ νὰ γίνον ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ ἐκτελεστοῦν μὲ τίς ἴδιες

συνθήκες που απαιτούν τα λεγόμενα tableaux vivants. Μ' απαιτούσαν όμως πώς αυτό θα περιόριζε τους ήθοποιούς, πώς την ομάδα θάπρεπε να την άναδέσουν στον διευθυντή της ορχήστρας, πράγμα που είναι κάπως ταπεινωτικό για τον άνθρωπο κτλ. Και πολλά άλλα είδα στα πρόσωπά τους που ήταν πολύ πάλι δυσάρεστα. Παρ' όλα αυτά τα πολλά επιμένω στη γνώμη μου και λέγω για εκατοστή φορά: «Όχι, αυτό δε θα περιόριζε καθόλου τον ήθοποιό, αυτό δεν είναι ταπεινωτικό». Έστω κι αν ο διευθυντής της ορχήστρας αναλάμβανε την κακτοποίηση της ομάδας, αν μοναχά ήταν σε θέση να νιώσει την πραγματική στάση καθενός προσώπου. Τ' αληθινό ταλέντο δε σταματά στα όρια που του βάζουν, όπως δεν μπορούν να σταματήσουν το ποτάμι οι γρανιτένες ακτές, παρὰ άπεναντίας, μα που ξεκίνησε κυλάν πιο γρήγορα τα φουσκωμένα κύματά του. Και στην πόσα αυτή που ανέφερα, ένας ήθοποιός που νιώθει μπορεί να τα εκφράσει όλα. Το πρόσωπό του δεν μπορεί κανείς να το περιορίσει αυτή τη στιγμή. Ωρισμένες θέσεις έχει μόνο η ομάδα, ενώ το πρόσωπό του είναι ελεύτερο να εκφράσει κάθε κίνηση. Αυτή ακριβώς η βουδή σκληρή έχει για αυτόν άμέτρητες ποιότητες. Η τρομάρα του καθενός προσώπου που υποκρίνεται δεν μοιάζει με τ' άλλου, όπως δεν μοιάζουν οι χαρακτήρες τους, κι ο βαθμός του φόβου και της τρομάρας είναι άναλογος προς το μέγεθος κάθε κακής πράξης και άμαρτίας που διέπραξε ο καθένας. Άλλοίωτική είναι η εκπήξη του άστυνόμου, άλλοίωτική είναι της γυναίκας και της κόρης του, με ξεχωριστό πάλι τρόπο τρομάζει ο δικαστής, με ξεχωριστό τρόπο ο επιμελητής, ο διευθυντής του ταχυδρομείου κτλ. κτλ. Με διαπορευτικό πάλι τρόπο εκφράζουν την άπορία τους ο Μπόττσινσκη κι ο Ντόττσινσκη, που ως και σ' αυτή τη στιγμή δεν μπορούν ν' άνοιξουν τον έαυτό τους, και γυρίζουν ο ένας στον άλλο με μια βουδή ερώτηση στα χείλια. Μοναχά οι μουσαφίρδοι μπορούν να μένουν κερωμένοι με τον ίδιο τρόπο αυτοί όμως είναι το πόντο της εικόνας, που σκιαγραφείται με μια πινελιά και σκεπάζεται μ' ένα χρωματισμό. Με μια λέξη ο καθένας πρέπει να ακολουθήσει το ρόλο του με τη μιμική και χωρίς να λογαριάσει ότι αν και φαινομενικώς υποτάχτηκε στο διευθυντή της ορχήστρας, υποσεί πάντα να μείνει μεγάλος ήθοποιός. Ός τόσο δεν μου μένουν πια δυνάμεις για φροντίδες και συζητήσεις.

Είναι κουρασμένη και η ψυχή μου και το κορμί μου. Τ' όνειρά μου, κανείς δεν ξέρει και δεν ακούει τα βήσάνά μου. Ό Θεός μαζί τους! Μού προξενεί άδηλα το ξογο μου. Θάθελα να φευγαίω τώρα—μα ούτε κ' εγώ δεν ξέρω πού—και το ταξίδι που πρόκειται να πάω να κάω, το βατόρι, ή θάλασσα κι οι άλλοι μακρυνοί όρίζοντες, μοναχά αυτά μπορούν να με δροσίουνε. Το ποτό μ' όλη μου την ψυχή. Δε θα φύγω αν δε σ' άποχαιρηθώ. Έχω τόσα πολλά ακόμα να σ' άς πώ, που δεν έχει τη δύναμη να πη αυτό τ' άνωπόφορο και ψυχρό γράμμα....

Πετρούπολη, 25 του Μάη 1836.

N. B. ΓΚΟΓΚΟΛ

ΠΑΥΛΟΥ ΤΣΕΧ

ΤΟ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Κατά τις έννεα το βράδι περνούσαμε καθάλα από το χωριό. Το φεγγάρι λαμποκοπούσε ψηλά, ανάμεσα στα χλωμά άστέρια τουδρανού. Κοιτά σ' έναν τοίχο από χοντροχιομένη ξερολιθιά κλωθσε, σαν άσπρη γυαλιστερή κορδέλλα, ένα ρούκι. Ήταν άπόλυτη σιγαλιά στους δρόμους και τα περιβάλλια. Τα μαύρα, ξυλιασμένα κλαριά των δένδρων μοιάζανε σαν πολύπλοκα μπλεγμένα μονογράμματα άπάνω στο βαθύ μπλάβο χρώμα της νύχτας.

Βαδίζαμε σε ιερβάδες, και ο χίπος από τα πέταλα των άλόγων μας άκουγότανε δέκα φορές δυνατώτερος μέσα στην έρημιά που βασιλευσε, επιβλητική, τριγύρω. Δεν είχαμε σκοπό να γυρέψουμε κατάλυμα για τη νύχτα σ' αυτό το χωριό· νιώθαμε όμως την άνάγκη να σταματήσουμε για λίγο κάπου γιάνά ζεστοκοπηθούμε λιγάκι, να κατίσουμε ένα τοιγάρο κουβεντιάζοντας με την ήουχία μας, να γράψουμε κανένα δυό λόγια σε κανένα δικό μας στην πατρίδα.

Κοιτάζαμε παντού στις σκοτεινές σειρές των σπιτιών. Κανένα παράθυρο δε φάτιζε όπου και να βλέπαμε. Ούτε μιά γάτας ή σκυιά δεν κουνιότανε στο δρόμο. Θαρρούσε κανείς πώς, καθώς περνούσαμε, τα σπύτια σμίγανε πάλι από πίσω μας, και γινότουσαν ένας μονοκόμματος, σκληρός τοίχος.

Να χιπήσουμε σε μια από τις πόρτες αυτών των τάφρων, μ' άς φαινότανε άπαισιο. Το μόνο πια που συλλογιζόμασε όλοι μας, ήταν το πώς θα μπορούσαμε, σά φτάναμε στην άκρη του χωριού, να ξεπλώσουμε, σ' ένα από τα πλατειάχανάκια του δρόμου, τα κουρασμένα μας τα χέρια και τα πληγιασμένα μας τα σκέλια. Γιατί ή νεκρική σιγαλιά που μ' άς έζωνε μ' άσκοπιμίζε. Να κλάρνεε τουλάχιστον κάπου καμιά βροχούλα ή να κλωθσε κανένα άτρι από τον οδρανό... Φτάναμε εκείνη τη στιγμή σε σημείο να ποθούμε τις ίδιες.

Όμως έξαφνα, μροστά μας, εδωκε να μ' άς κόβουν το δρόμο και ξανθές άχτίδες από φως λάμπας. Σ' ένα από τα τελευταία σπύτια, δυό παράθυρα φάτιζαν στο ύψος της γης.

Πήδηξα άπ' τ' αλόγ μου και τραβήξα ίσια στην έξώπορτα. Χτύπησα... χτύπησα κι' άλλη μια φορά δυνατώτερα. Και, πια με πείσμα, μια τρίτη φορά.

Ύστερα από λιγάκι έτριξε ένα άπ' τα παράθυρα, τα φάλλα του άνοιξαν, όσο να μπορούσε να περάσει ένα δάχτυλο, και μια άντριμία φωνή μ' άς είπε βήχοντας: «Ποιός είναι!».

Πήγα πιο κοντά κι' εζήγησα στον άνθρωπο, που μ' άς μπορούσαν δώ το μισό του κεφάλι, το σκοπό μας. Έκανε να κλείσει πάλι, μα εγώ είχα προφάσει να χώσω το χέρι μου και δεν τον άφισα.

Καθώς γινότουσαν αυτά, από μέσα άκουγότουσαν δυό φωνές που ψιθύριζαν, ή σπασιμένη φωνή του γέροντος και μια μαλακή γλυκειά φωνή κοριτσιού.

Ύστερα ξαναφάνηκε το μισό κεφάλι πίσω από τα μισανοιγμένα παραθυρόφυλλα, κι' είπε πώς θα μ' άνοιγε άμέσως. Άκούσαμε να κλαγγίζουν κλειδιά, κι' άνοιξε ή πόρτα.